

Biekorf *West-Vlaams Archief*

Dit is een leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen
gesticht door Guido Gezelle in 1890

113DE JAAR, AFLEVERING 2, 2013

Kapitein Noë Algoet en de kapel van Kruipendaarde

IN ARDOOIE, OP DE WIJK KRUIPENDAARDE nabij de grens met Kachtem en Emelgem, helemaal te lande, staat er een kapel van O.-L.-Vrouw. Boven de ingangseur steekt een arduinsteen, waarin de volgende inscriptie gebeiteld is:

ALS MEN 1634 HEEFT GHESC-
HREVEN HEEFT Sr CAPITEYN
NOWE ALGOET MET JONCVRAUWE
MARIE SYN HUYSVRAUWE DESE
CAPPELLE GHEGHEVEN TER
EREN GODTS ENDE DE
MACHET MARIE

Halfweg de 19de eeuw werd over deze kapel en haar bouwheer "kapitein" Noë Algoet een schone legende opgetekend. Nagenoeg gelijktijdig werd ze gepubliceerd door de bekende historicus kanunnik G.F. Tanghe¹,

¹ G.F. TANGHE, *Parochieboek van Ardoije*, Brugge, 1859, p. 14; ID., *Parochieboek of beschrijving van Cachtem*, Brugge, 1863, p. 16 en 76-77.

een geboren Izegemnaar, en door notaris A.A. Angillis uit Rumbeke, de uitgever van de “Rumbeeksche Avondstonden”².

Samengevat luidt dit verhaal als volgt. In 1631³ was er in deze streek een roversbende bedrijvig, die iedereen schrik en vrees aanjoeg. De hoofdman van die rovers was ene Noë Algoet, geboren in Ardoorie, die na het overlijden van zijn ouders in Kachtem bij zijn oom op een grote hoeve ingewoond had. Die oom had hem een goede opleiding bezorgd, maar had hem ook hardhandig opgevoed, zoals in die jaren gewoon was. Algoet was weggelopen en zo bij die rovers terechtgekomen. Hij werd er alras de bevelvoerder van die bende en kwam uit wraak met zijn kompanen zijn oom een lesje leren. De oom werd vermoord en de hoeve werd in brand gestoken. Zelfs de verdere buurt werd geterroriseerd en mishandeld. Later kreeg Algoet berouw, bekeerde zich, deed boete en bouwde in de omgeving van de hoeve van zijn oom, waar hij intussen zelf was komen wonen, een kapel. Die bezocht hij dagelijks, al kruipende op zijn knieën. Vandaar de naam *Kruipendaarde*⁴.

Het verhaal van Tanghe is soberder van vorm en inhoud dan dit van Angillis. Die laatste geeft zelfs enkele teksten weer, die woordelijk door Algoet zouden uitgesproken zijn, iets wat - na ruim twee eeuwen - quasi onmogelijk lijkt. In Angillis' versie wordt de moord op de oom ook niet echt verhaald: de man kreeg daarentegen 5 minuten de tijd om de hoeve te verlaten, die verbrand zou worden. Daarnaast zou Algoet een carrière in het reguliere leger doorlopen hebben, tot hij van zijn generaal toelating kreeg om zich in Vlaanderen te verplaatsen. Toen zou hij de hoeve van zijn oom afbranden en niet meer weerkeren met zijn bende, maar vrijbuiten worden of blijven, totdat hij zijn kompanen verraadde

2 A.A. ANGILLIS, ‘Kruipendaarde’, in: *Rumbeeksche Avondstonden*, 1856, p. 11-15.

3 Enkele latere versies geven foutief 1621 op.

4 Tanghes verhaal, eerst verschenen in de *Standaerd van Vlaenderen*, 03 juni 1856; de tekst van Angillis verscheen eerst in *De Landbouwer*, 25 oktober 1858. Angillis' versie is veel langer dan die van Tanghe en zeer literair en romantisch opgevat, met details en sfeerschilderingen, en dus minder betrouwbaar dan die van Tanghe. Zo kent hij Algoet ten onrechte al in zijn vrijbuitersperiode de graad van kapitein toe.

aan zijn (vroegere) generaal en weer in het reguliere leger opgenomen werd. Beide auteurs, die afkomstig waren uit de onmiddellijke omgeving van het gehucht Kruipendaarde, zullen dit verhaal, dat toen reeds minstens twee eeuwen oud was, gehoord hebben van mensen die ter plaatse woonden

De kapel van Kruipendaarde, toestand voor 1988. Uit: M. VERSTRAETE, 'Kruipendeerde, waarheid en verzinsels', in: *Ten Mandere*, 36 (1996), p. 13.

en het van hun ouders of voorgangers op de wijk vernomen hadden. Of deze versie nu nog zo mondgemeen is op die wijk, kan betwijfeld worden, hoewel er een zegsman uit 1965 dit verhaal, maar iets verschillend geformuleerd en met andere details gelardeerd, meedeelde aan historici uit Izegem, die het in *Ten Mandere* publiceerden⁵.

Wij willen nagaan wat de historische achtergrond is van deze vertelling. Wat is er hier in de 17de eeuw gebeurd? Wie was “kapitein” Algoet? Waar komt het toponiem *Kruipendaarde* vandaan?

DE NAAM KRUIPENDAARDE

De plaatsnaam “Kruipendaarde” komt in West-Vlaanderen meer voor. De Flou tekende in zijn onvolprezen toponymisch woordenboek niet minder dan drie West-Vlaamse Kruipendaardes op: in Ardooië-Kachtem (1623), in Sint-Baafs-Vijve (1762) en in Ieper (1772)⁶.

De meest verantwoorde verklaring voor de betekenis van dit toponiem werd gegeven door dr. Frans Debrabandere. Kruipendaarde betekent eenvoudig een familienaam, die al in 1381 bekend was in Gent. En hij besluit: “mijn conclusie is dat *Crupelandt*, *Cruypelandt*, *Cruyphaeghe*, *Cruypendaerde* en *Sluyphaghe* een kwartet van landlopers vormen, net zoals *Krieg in der Hecke* en *Sleichinsfeld* een stel *Landstreicher*, “landlopers” zijn”⁷.

De uitleg die L. De Bo in *Rond den Heerd* geeft⁸, hierin gevolgd door G. Gezelle in *Loquela*⁹, nl. kruipende aarde, drijfzand, heeft hier eveneens een opmerkelijke betekenis. Want de kwaliteit van de grond op het gehucht Kruipendaarde in Ardooië wordt in de kaart van de bodemkartering van de Universiteit Gent (blad Ardooië) gerangschikt bij de uiterst lichte stuif- of

5 M. VERSTRAETE, ‘Kruipendeerde, waarheid en verzinsels’, in: *Ten Mandere*, 36 (1996), p. 3-24.

6 K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie...*, dl. XIII, Brugge, 1928, kol. 882-884.

7 F. DEBRABANDERE, ‘Kruip-in-d’aarde’, in; *Biekorf*, 103 (2003), p. 388-389; iID., in; *Vlaamse Stam*, (1989), p. 406-407, en geciteerd in M. VERSTRAETE, ‘Kruipendeerde’, in: *Ten Mandere*, 36 (1996), p. 21-23.

8 In: *Rond den Heerd*, XIII, Brugge, 1878, p. 232.

9 *Loquela*, s.v. Kruipende land, p. 279.

zandgronden¹⁰. Bij deze percelen nabij de kapel van Kruipendaarde staat een grondsoort aangeduid als lichte zandgrond waarop zelfs van nature uit asperges geteeld kunnen worden zonder toevoeging van enige bemesting. Grenzend aan de kapel van Kruipendaarde lag in 1660 de hoeve Cruypendeerde-velt¹¹, wat ook al wijst op (onvruchtbare) zandgrond.

Het toeval wil nu dat er in Ardoorie in die jaren een familie woonde in die omgeving met de familienaam *Cruypendaerde*. Allossery noteerde dat er op 15 december 1608 een zekere Tousanus *Cruypendaerde* in het Ardooise doopregister als peter optrad. Op 30 januari 1609 wordt in dit doopboek *Martina Cruypendaerde* vermeld. Tousanus stierf op 26 december 1628¹². Ongetwijfeld moet hij vereenzelvigd worden met Touchain Cruypendeerde, fs. Daniels, die in 1582 poorter van Brugge werd, maar afkomstig van Tiegem was¹³. Dat is niet zo ver van Deerlijk en Anzegem, waar een halve eeuw later de naam frequent voorkwam¹⁴.

De plaatsnaam Kruipendaarde is zelfs nog vroeger bekend. In Izegem, in de buurt van de wijk Kruipendaarde, lag er een straatje dat liep naar *Crupinderde*, aangegeven in 1569 en 1572¹⁵.

De conclusie is dan ook gemakkelijk weer te geven. De plaatsnaam Kruipendaarde heeft niets te maken met het feit dat ene kapitein Algoet daar in latere jaren op zijn knieën gekropen zou hebben en zo aan de oorsprong zou liggen van het toponiem Kruipendaarde.

10 *Kaartblad* (UGent), Ardoorie, anno 1964 (grond type Zbc).

11 K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie...*, dl. XIII, kol. 884. Veld is magere, meestal onvruchtbare zandgrond.

12 P. ALLOSSERY, 'Ardoorie, meest onder kerkelijk oogpunt', in: *Annales de la Société d'Emulation*, 71 (1938), p. 162-164.

13 R.A. PARMENTIER, *Indices op de Brugse poortersboeken*, dl. 2, Brugge, 1938, p. 860-861.

14 Op basis van de database van vrijwilligers van de Rijksarchieven Brugge en Kortrijk: zie <http://www.vrijwilligersrab.be> (geraadpleegd 13.12.2012). De doop-, huwelijks- en begrafenisregisters van Ardoorie zijn digitaal raadpleegbaar op de website van het Algemeen Rijksarchief.

15 J.VANDROMME, *Bijdrage tot de toponymie van Izegem*, onuitg. lic.verh., dl. 2, Leuven, 1975, p. 155.

WIE WAS NOË ALGOET?

De benaming “kapitein” Algoet doet ons denken aan de woelige en beroerde jaren einde 16de-begin 17de eeuw, de tijd van de vrijbuiters. Brandschatters waren toen in Vlaanderen actief vanuit Zeeland als een bewust onderdeel van de Staatse strategie¹⁶.

In de historische bronnen staat hij bekend als *Algoet*, met als varianten *Aelgoet*, *Alvoet*, *Holvoet* enz. En samen met hem komt meermaals en gelijktijdig ene *Jaspar* (Gaspar, Jaspert...) Algoet voor. Deze laatste droeg als bijnaam *Malen* of *Malim*, een bijnaam waarvan de betekenis onduidelijk is¹⁷. We kunnen wel vermoeden dat de beide Algoets, *Noë* en *Jaspar*, dichte familie (broer?) waren. Noë noemde later zijn zoon trouwens Gaspar.

Omstreeks 1588 verbleef Noë Algoet in Vlissingen, dat toen net zoals Oostende, Sluis en Hulst een uitvalbasis was van de zogeheten vrijbuiters, die vele jaren het Vlaamse platteland terroriseerden en afschuimden. Dit blijkt uit een verklaring van zijn zoon, Gaspar, in 1611, dat hij geboren was in *Vlissinghe*. En omdat hij in 1641 aangaf 53 jaar oud te zijn, weten we bij benadering dat dit rond 1588 moet geweest zijn¹⁸. Ook Noë's gezelschap, *Jaspar Holvoet*, verbleef in die periode in dat gebied. In maart 1589 maakte hij *partie binnen Vlissinghe om het convoy van Curtrijc up Ghent af te slane*¹⁹. Bij de vrijbuiters waren er trouwens vrienden die er steeds samen op uit gingen. Zo was Hans Marotte de grote vennoot van *Jaspar Malin* (= *Jaspar Holvoet*).

Een vroege vermelding van vrijbuiters op naam van de beide Algoets vinden we al in 1589. Er blijkt dat de groep vrijbuiters waar Gaspar mee

16 Hierover o.m. A. DE KRAKER, ‘Een staatse strategie in een ‘uitgestorven’ land. Organisatie en ten uitvoerlegging van de brandschat in Vlaanderen, 1585 tot 1604’, in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 121 (2006), p. 3-34; T. PICEU, *Over vrybuters en quaetdoenders. Terreur op het Vlaamse platteland (eind 16de eeuw)*, Leuven, 2008.

17 Misschien een beschrijving van het Franse *malin* (boosaardig, ondeugend, guitig, slim, kwaadaardig, leep).

18 BRUGGE, Rijksarchief, *Registers Brugse Vrije*, nr. 568, f. 4v; *Triage de liasses*, nr. 86.

19 E. GUILLEMYN, *De vrijbuiters: XVIde-eeuwse guerillastrijders als voorposten in de Tachtigjarige Oorlog*, Aartrijke, 1990, p. 91.

optrok, het vooral gemunt had op aanslagen en raids uitvoerde in de kasselrij Kortrijk. *De principaelste die up dese quartieren commen* waren *Jaspar Holvoet*, *Hanskin Jagerin*, *Lau van Parijs*, *Joos de Moor*, *Heijnrijc Mesdach*, *Joos en Hans van Gottem*, *Cornelis de Cruinaere* en *Lanchair*. Het waren beslist niet de enige mannen uit die groep, want soms komen er nog andere namen in voor. Meerdere van die vrijbuiters worden in de Oudburg gesignaleerd. In 1594 werd de losprijs op het hoofd van *Jaspar Holvoet* en *Lau van Parijs* zelfs tot 40 £ gr. verhoogd. Die premie betrof vooral de meest beruchte aanvoeders, nl. *Hans van Bastelaere*, *Jaspar Malem*, *gheseyt Holvoet*, een 't Kindt van Meulebeke, *Pluimkin*, *Serjant Noë* en *Lau van Parijs*²⁰.

De overheid deed er alles aan om deze vrijbuiters en hun helpers te vatten. Op 4 januari 1596 werd vrijbuiters Jan Offermans Chaperin gehalsrecht door ophanging. Offermans had meegelopen met *korporaal Noë* en *Jaspar Malins*, brand gesticht op de hoeve van mijnheer van Crombrugghe in Wielsbeke en in Ingelmunster twaalf man en elders nog zes personen gegijzeld tegen rantsoengeld²¹.

Op 11 en 13 april 1596 verhoorde de Raad van Vlaanderen enkele personen die verdacht werden van collaboratie met de vrijbuiters, in het bijzonder met *korporaal Noël* en *Jaspar Holvoet*, voor feiten in de bossen van Zwevezele en Lichtervelde. In groep voerden ze actie, eisten ze losgeld, maakten ze dieren buit en trachtten ze overheidspersoneel te rantsoeneren, dit alles onder bedreiging met wapens en met zwaar geweld²². Op 2 maart 1598 werd de Engelsman Hans Caenter uit Oostende als vrijbuiters aan de galg opgehangen. Hij bekende onder meer *geweest thebbene met Noël met ontrent 60 soldaden te Wackene up eenen martdach*, toen de pastoor er samen met 15 of 16 personen gevangen genomen werd²³.

20 A. DE VOS, *De strijd tegen de vrijbuiters binnen de kasselrij van de Oudburg (1584-1609)*, Gent, 1957, p. 151.

21 F. HOLLEVOET, 'Beroerde tijden in de Roede van Tielt, 1577-1609', in: *De Roede van Tielt*, 29 (1998), p. 184.

22 F. HOLLEVOET, *Beroerde tijden in de roede van Tielt (1577-1609)*, Tielt, 2006, p. 46 (dit boek biedt een verwerking van zijn twee bijdragen in *De Roede van Tielt*, 1998, dat we hiernaast ook citeren).

23 F. HOLLEVOET, 'Beroerde tijden', p. 189.

Maar ook in de Westhoek was Algoet actief. De officiële commies van de Staatsen in Oostende, Michiel Everwijn, beklagde zich zelfs over het gruwelijk optreden van korporaal *Noël Aelgoet*, dat contra-productief was. Door zijn terreur en strooptochten verminderde bij de bewoners de wil om voor de officiële contributie te betalen, want die leek toch geen bescherming te bieden. Wellicht dateren die vrijbuiteracties van Algoet, los van de Staatse brandschat, vooral van na de val van Hulst in de zomer van 1596²⁴.

Doorheen de Oudburg, de streek rond Gent, deed op 26 februari 1599 het nieuws de ronde, dat *Jaspar Holvoet*, *vermaert vrybouter inde Rebelle plaetsen*, gevangen genomen was. De geruchten bleken achteraf loos alarm te zijn.

Uit deze getuigenissen blijkt dat de twee Algoets, Jaspar en Noë, twee beruchte vrijbuiters waren. Dat ze beiden in het leger van de Staatsen een graad (korporaal, sergeant) hadden verworven en dat hun optreden steeds driester werd en te vrezen was. Uiteindelijk waren ze de beruchte leiders van groepen met circa 60 manschappen.

DE ROOFTOCHT IN ARDOOIE

Op 16 maart 1599 werd in Ardoonie een hele resem vrijbuiters gevangen genomen door de soldaten van de kasselrij Kortrijk en de Oudburg. Verscheidene onder hen werden gedood in het gevecht dat aan de arrestaties voorafging. In het bijzonder de vangst *vanden serjant Noë Algoet gheboren van Mauwe up de Schelde* (= Moen in de kasselrij Kortrijk) was een grote overwinning op de vrijbuitersrij. De lijst gedode en gevangen muiters liep op tot circa 25 manschappen uit deze groep. Onder hen soldaten uit Engeland, Duitsland, Noord-Nederland en een aantal uit onze Nederlanden (Mechelen, Roeselare, Wakken, Ieper en tal van andere plaatsen). Speciaal wordt ook melding gemaakt van *Franchoy's Lambrecht zynen compere ende compaignon, gheboren van Thielborch in Brabant* (= Tilburg)²⁵.

24 A. DE KRAKER, 'Een staatse strategie', p. 26-27.

25 A. DE VOS, *De strijd*, p. 159-160; F. HOLLEVOET, *Beroerde tijden*, p. 52.

We kunnen bij benadering aanduiden waar het treffen tussen de vrijbuiters en hun tegenstrevers in Ardoorie plaats vond. Een kaart uit de studie van Els Guillemyrn over de vrijbuiters is erg relevant. Heel de omgeving van Kruipeendaarde bij Kachtem, Emelgem, Ardoorie en Izegem, staat aangeduid als een gebied dat herhaaldelijk te lijden had van de incursies van de vrijbuiters. Speciaal in 1585 wordt Ardoorie en omgeving aangegeven²⁶. Het is dus aannemelijk dat de massale aanval van de soldaten van Algoet, die in 1599 eindigde met het verlies van manschappen, de gevangenneming van een hele bende vrijbuiters, precies in de omgeving van Kruipeendaarde, nog lang in het geheugen van de bewoners uit de omgeving is blijven voortleven en weerklink vond in de legenden uit de 19de eeuw over Kruipeendaarde.

DE RECONCILIATIE

De zware militaire schermutseling met doden en gevangenen is ook de laatste maal dat we de beide Algoets zien optreden in de rangen van de vrijbuiters. Van Jaspar Algoet alias Malin is na 1599 zelfs nergens meer iets te vinden. Werd hij gedood in het treffen op 16 maart 1599?

Van Noë Algoet daarentegen horen we vrijwel onmiddellijk iets opvallends. In 1600 verscheen de vroegere vrijbuiters al aan het hoofd van het fort te Boekhoute als kapitein in dienst van de Spaanse Nederlanden. Hij werd dus niet geëxecuteerd, maar kon nagenoeg direct na zijn arrestatie overlopen naar zijn vroegere vijand, en dat zelfs met een promotie! Of reconciliatie ook gegund werd aan zijn manschappen, konden we niet achterhalen. Wellicht hebben de aartshertogen Albrecht en Isabella, de kasselrijbesturen of wie er ook het initiatief nam om Algoet in Spaanse dienst aan te werven, er voordeel in gezien om deze bekwame krijgsman aan te monsteren en hem een fort uit de Spaanse fortengordel als werkgebied toe te vertrouwen.

26 E. GUILLEMYN, *De vrijbuiters*, bijlage: losse kaarten.

En dat onmiddellijk met de graad van kapitein. Het lijkt alvast een zeer uitzonderlijke gebeurtenis te zijn²⁷.

Algoet wordt namelijk op 12 juni 1600 als *le capitaine Noël Algoet* in het fort van Boekhoute (O.-VI.) vermeld als bevelhebber van *une compaignie flamengue*. Hij ontving de som van 1293 £ ter bewaking en beveiliging van de grenzen van het land²⁸. Zijn reconciliatie valt bijgevolg tussen 16 maart 1599 en 12 juni 1600. Hij werd bedacht met een maandelijks wedde of uitkering, wat veronderstelt dat hij definitief aangenomen was in overheidsdienst. De compagnie van kapitein Algoet telde honderd manschappen en de kostprijs van compagnieën als deze van Boekhoute werd begroot op 1063 £.

VERDERE LOOPBAAN IN SPAANSE DIENST

Kapitein Algoet bleef niet fungeren als bevelhebber van het fort in Boekhoute. Er werden hem nieuwe opdrachten toevertrouwd, over een wijder gebied, wat laat veronderstellen dat hij zijn dienst naar behoren vervulde en het vertrouwen genoot van zijn oversten. Daarenboven is opmerkelijk dat hij ingezet werd in de regio, vanwaar hij afkomstig was (Moen) en die hij goed gekend moet hebben. Net zoals hij eerst actief was in Boekhoute, terwijl hij als vrijbouter in Vlissingen actief geweest was. Dat stemt overeen met de vaststelling dat de vrijbouters vaak ingezet werden in hun geboortestreek²⁹.

Omstreeks 1604-1605 was hij erg bedrijvig in de streek van Deinze en Oudenaarde. Zijn activiteiten zijn enigszins te volgen langs de correspondentie die de kasselrijen Kortrijk en Oudenaarde met elkaar voerden

27 T. PICEU, *Over vrybuters*, p. 85, bespreekt wat gebeurde met een aantal gevangengenomen vrijbouters; er worden geen gevallen geciteerd van een gewezen vrijbouter die prompt verder carrière maakte aan Spaanse zijde. Analoog bij B. SCHOTTE, “‘Uut ghcecommen te zijne om buyt’”. Slusenaers, Oostendenaers en andere vrijbouters berecht in Brugge (1584-1590)”, in: *Rond de Poldertorens*, 47 (2005), p. 115-141.

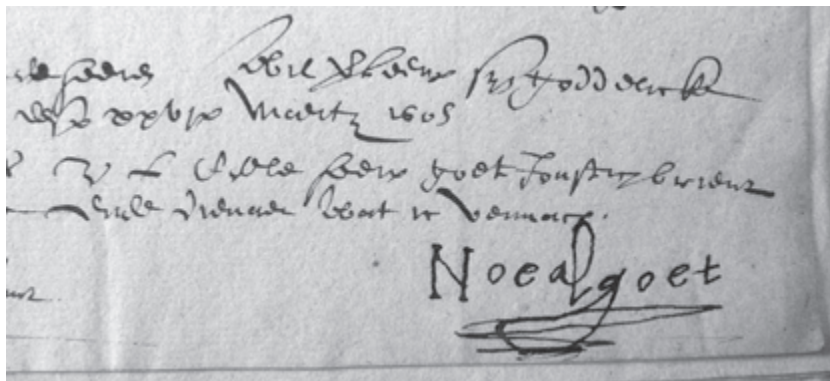
28 L.-P. GACHARD (ed.), *Actes des États Généraux de 1600*, Brussel, 1844, p. 490 en 604.

29 T. PICEU, *Over vrybuters*, p. 69 (op basis van de studies van Guillemin en De Vos).

o.m. inzake het krijgsvolk³⁰. Op 29 mei 1604 gaf hij vanuit Deinze in een eigenhandig getekende brief een overzicht van de recente gebeurtenissen. De vijand had hem de vorige nacht in zijn fort van de kerk verrast *met eenen grooten hoop* soldaten en brand gesticht, maar was weer afgedropen. Zijn relaas laat hem kennen. Enerzijds verzocht de kapitein de Kortrijkse kasselrijschepenen na te gaan wat zij aankonden voor de *verzekertheyt* van zijn troepen, ermee rekening houdend dat door de *goede couragie* van zijn soldaten de vijand tegengehouden was. Anderzijds schreef hij het gedeeltelijk mislukken van zijn verdediging toe aan het feit dat een deel van zijn soldaten op last van de kasselrij Kortrijk een eind weg geweest was op zoek naar de vijand om hem te *attrapperen*; anders zouden zij de vijand wel verslagen hebben...

Eind 1604 was Algoet bijzonder actief. Op 15 november meldden de Kortrijkse hoogpointers en vrijschepenen aan hun Oudenaardse collega's dat vanwege de vorsten de compagnie van kapitein Algoet aangewezen was om de *excursien vanden viant ende de contributien* te beletten. Vijf dagen later schreven zij samen met de stadsschepenen van Kortrijk opnieuw naar Oudenaarde. Zij wilden *naerder texamineren waermede ende ter wat plaatsen liggende [syn] de soldaden vanden Capitain Noel, die ons tot twee hondert mannen gheaccordeert zijn boven dapparentie van noch een hondert ofte twee diemen van haere hoocheden zoude connen cryghen, men zoude moghen beletten dexcursien vanden viandt ende tlichten vande contributien over de riviere vanden Leye*. Maar de vijandelikheden hielden aan. Op de laatste dag van het jaar berekenden de hoogpointers van de kasselrij Oudenaarde de verdeling van de kosten voor *lantswacht* in diverse parochies. Daarbij was gebruik gemaakt van de aanwezigheid van de compagnie van kapitein Algoet, die toen lag in Deinze *ende daerontrent*, om maar enkele manschappen in Petegem en Astene te plaatsen. Intussen was die compagnie wel al vervangen door Duitsers, die geen *devoir* deden om die beide parochies te beschermen.

30 GENT (voorheen RONSE), Rijksarchief, Archief Kasselrij Oudenaarde, nr. 139.

Handtekening van Noë Algoet (1605). De stereotiepe handtekening in ander handschrift en soms in andere inkt dan de rest van de brief, wijst er wellicht op dat de man niet veel meer kon schrijven dan zijn naam. GENT, Rijksarchief, Archief Kasselrij Oudenaarde, nr. 139.

Een volgende brief dateert van 20 februari 1605. Vanuit Deinze schreef Algoet aan de kasselrij Oudenaarde dat hij vernomen had dat de vijand probeerde de parochies tussen Schelde en Leie tot contributie te brengen. Hij had hiervan al de graaf van Bucquoy³¹ en de hoogpointers en vrijschepenen van de kasselrij Kortrijk verwittigd. Nu was het de bedoeling dat men in de regio Oudenaarde maatregelen kon nemen met betrekking tot de kerk van Deinze, een *fortifficacie* die door de Duitse troepen verbrand was. In een brief van 6 april, waarin hij duidelijk hengelde naar waardering, liet Algoet overigens verstaan dat hij na zijn terugkeer zelf ingestaan had voor het weer herstellen van de kerk van deze stad als versterking. Wat eerder, op 14 maart, had hij zes Staatse soldaten gedood in Poeke, waarvoor hem een beloning van 144 £ toegekend werd³².

Intussen was hij blijkbaar niet onbesproken. In een brief van 26 maart aan Oudenaarde ging hij tekeer tegen valse aantijgingen, die hij pas vernomen had. Er is onder meer sprake van *schuyten of bootkens*, die hij naar het dicht

31 Charles-Bonaventure de Longueval (1571-1621), later hoogbaljuw van Henegouwen en Gulden Vliesridder, en uiteindelijk maarschalk onder keizer Ferdinand II, in Algoets periode een vertrouweling van aartshertog Albrecht.

32 F. HOLLEVOET, *Beroerde tijden*, p. 61 en ID., 'Beroerde tijden', p. 203.

bijzijnde fort had moeten brengen, en waarmee de vijand zich zou kunnen behelpen om de regio tussen Schelde en Leie te bereiken. Hij riposteerde dat die bootjes verder af lagen en dat hij ze zelf gebruikte. Recent had hij trouwens geen vijanden gezien. De kapitein was duidelijk gekrenkt omdat men aan zijn goede trouw twijfelde. Hij wou weten wie zulke leugens over hem vertelde, want hij was bereid *lyf ende goet by te zetten* en door om het even wie van de kasselrij van de Oudburg te laten blijken dat dit onjuist was.

Nadat hij de versterking van de kerk van Deinze weer in staat van paraatheid gebracht had, bleef de vijand niet lang weg. Op 29 mei bracht Algoet hierover weer verslag uit aan het kasselijbestuur van Oudenaarde. De vijand had geprobeerd hem de vorige nacht te overrompelen door een aanval *met eenen grooten hoop* soldaten langs de minst verwachte kant, aan de Leie. De vijanden hadden vernielingen aangericht en brand gesticht - de vesting diende opnieuw hersteld - waarna ze weer moesten afdruipe.

Het is de laatste eigenhandige brief van Algoet zelf inzake de verdediging van de streek rond Deinze. Wat opvalt is dat de kapitein er aan hield telkens de civiele overheden van zijn *démarches* op de hoogte te brengen, waarbij hij zichzelf wat in het zonnetje zette en hoopte op enige blijken van waardering voor de inzet die hijzelf en zijn soldaten betoond hadden. Zo verzocht hij in die laatste brief de magistraten na te gaan wat zij konden doen voor de verdere *verzekertheyt* van zijn troepen, in acht genomen dat het door de *goede couragie* van zijn soldaten was dat de vijand tegengehouden werd. En typisch is ook zijn vergoelijking tegenover het feit dat de vijand toch lelijk huisgehouden had: een deel van zijn eigen troepen was op last van de kasselrij Kortrijk immers uitgetrokken om de vijand te *attrapperen*; anders zouden zij de vijand wel verslagen hebben...

Algoet wordt wel nog vermeld in een brief van half september, die ene Johannes (?) tKindt stuurde aan de ontvanger van Oudenaarde inzake de vrijstelling voor marktschippers van Doornik van *impositien* voor het bewaren van de Schelde. Een wat enigmatische randnoot doet vermoeden dat Noel Algoet hier - onterecht? - enige rechten had proberen te innen..

De kapitein moet daarna verplaatst zijn naar Oudenburg. Op 20 oktober 1606 reisden een stadspensionaris en de deken van de Brugse schippers naar die stad *omme te tracteren met de capiteynen vanden scepen commende van westen, naert contract te vooren ghemaect met capiteyn Noë Algoet*³³. Over zijn verdere loopbaan is ons niets bekend, maar in 1614 verklaarde hij nog dat hij in dienst van de koning was.

EEN HOEVE IN KACHTEM

Algoet legde die verklaring af bij de volkstelling die in 1614 uitgevoerd werd. In Kachtem, dat onder Ieper viel, vinden we *Noel Algoet, gheseijt capiteyn Noel*. Opmerkelijk is dat de klerk moest noteren: *en heeft zyn mesnayghen niet willen overgheven, zegghende dat hy onghehouden es midschaders dat hy in coninx dienst es ende veele voort landt ghedaen heeft*. In deze telling was Algoet de enige uit heel de kasselrij die zo'n hooghartige verklaring uitsprak en pretentieus weigerde de samenstelling van zijn gezin aan de tellers mee te delen! Zijn gezin werd dan maar genoteerd op vijf personen³⁴.

In de telling van het jaar daarop, in 1615, werd weer aangeklopt bij kapitein Algoet. Nu geeft de telling de volgende opgave: *Noel Algoet, gheseijt capiteyn Noel ende Maeijcken, zyn huusvrauwe, hebben een soontgen, mits gaders drie cnaepen (= knechten): Jan Maelfaict, Pieter ende Chaerles, peerdecnape, Naentgen de dienstmaerte*. Samen dus zeven personen die op de grote hoeve verbleven³⁵.

De vroegste vermelding dat Algoet een grote hoeve uitbaatte te Kachtem op het gehucht Kruipendaarde dateert van 1603. Hij wordt er aangegeven als houder van een leen onder de heerlijkheid Rode op Kachtem³⁶. Ook in 1626 wordt hij in een denombrement van die heerlijkheid met dit leen van 1

33 M. COORNAERT, *De topografie, de geschiedenis en de toponymie van St. Pieters op de dijk tot 1899*, Brugge, 1972, p. 71.

34 W. BEELE, A. PRENEEL (ed.), *De inwoners van Ieper-Ambacht anno 1614*, Herent, 2008, p. 187.

35 A. PRENEEL (ed.), *De inwoners van Ieper-Ambacht omstreeks 1615*, Herent, 2008, p. 279.

36 Ook in een nota genomen door P. Allossery (in ons bezit) uit een rentenboek van Mosscherambacht uit 1605 (verkocht in de veiling Flandria in Gent in december 1910) wordt Algoet als bezitter van deze hoeve vermeld.

gemet [en een onleesbaar aantal roeden] in Kachtem vermeld; het document citeert hem als *Capiteijn Noel Algoet*³⁷. In een denombrement van 1680 wordt nog steeds vermeld dat *capitaine Noel Aelgoet ou ses hoirs* in het bezit waren van dat 1 gemet en een niet ingevuld aantal roeden in Kachtem *proche le lieu appelé Brunberchcruijs ou Cruipenderde*³⁸. De denombrementen vermelden jammer genoeg niet - in tegenstelling tot enkele andere achterleenmannen - hoe hij dit leen verworven had³⁹. In 1597 stond het alvast nog op naam van ene Jan van Moerkerke, en in 1639 reeds op naam van Noë's zoon Gaspar. Uit een landboek van die heerlijkheid uit 1623 leiden we af dat deze hoeve onder Rode zeker 38 percelen grond omvatte⁴⁰. Een kaart van de heerlijkheid Mosscherambacht op Ardoorie, in de onmiddellijke buurt van Rode, geeft nog enkele percelen land en bos die op naam staan van kapitein Noë Algoet⁴¹. In Kachtem lag echter het centrum van zijn bezittingen: niet minder dan zeven huizen en een omwalde hoeve waarop zijn woonhuis stond. Alles zo een 150 à 200 meter verwijderd van de plaats waar nu de kapel van Kruipendaarde staat, langs de weg van Roeselare naar Meulebeke.

Algoet was geboren in Moen, kasselrij Kortrijk. We weten niet hoe hij in het bezit van deze hoeve in Kachtem gekomen is. De legende zegt dat dit de hoeve was van zijn oom, maar diens naam kennen we niet. Ook de

37 BRUSSEL, Algemeen Rijksarchief, *Denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen*, nr. 5473.

38 IEPER, Stadsarchief (voorheen BRUGGE, Rijksarchief), *Kasselrijarchief Ieper, Eerste Reeks*, nr. 2942/1. Het stuk werd door toevoeging van enkele teksten door de baljuw tot een receptisse van dat denombrement omgevormd.

39 Wij controleerden m.b.t. de heerlijkheid Rode de stukken in IEPER, Stadsarchief, *Kasselrijarchief Ieper, Eerste Reeks*, nrs. 2940-2952. De inventaris in typoscript van het Kasselrijarchief (met dank aan T. Lambrecht) vermeldt onder nr. 2946 rekeningen van de heerlijkheid Rode voor de periode 1579-1608. Maar consultatie i.v.m. de eventuele betaling van verhefgelden leverde voor de periode 1597-1603 enkel één rekening op die afgehoord werd op 07.08.1598; de verwerving van het leen door Algoet dateert dus wellicht nog van hierna. Hij was tot 1599 trouwens nog als vrijbouter actief.

40 G. HOORNAERT, 'De heerlijkheid Rode op Kachtem, Emelgem, Izegem, Oekene, Rumbekke en Roeselare', in: *Ten Mandere*, 47 (2007), p. 16 en 29; situering van de hoeve op de kaart op p. 19. De heerlijkheid Rode hing af van het leenhof de Zaal van Ieper, maar lag administratief in de kasselrij Kortrijk, Roede van Menen: *Ibid.*, p. 3-51.

41 BRUGGE, Rijksarchief, *Kaarten en Plans*, nr. 492.

familienaam van zijn vrouw is onbekend; we weten alleen dat zij Maria heette. Volgens L. Gorissen heette zij Maria Boltens⁴², maar het is onduidelijk waarop hij steunt⁴³. Het is mogelijk dat het langs zijn vrouw (*joncvrouwe Marie* op de arduinen inscriptie in de kapel) was dat de kapitein in Kachtem belandde en er eigenaar van zo'n grote hoeve werd. De oom uit de legende kan een aangehuwde oom geweest zijn via zijn vrouw...

KAPITEIN ALGOET, EEN GERESPECTEERD BURGER

Dat Noë Algoet geboren was in Moen, blijkt uit zijn eigen verklaring bij zijn gevangenneming in 1599. Opsporingen in Moen bleven zonder resultaat. Wel was er in Moen een geslacht Algoet in de 16de eeuw. Deze familie blijkt van eerder bescheiden origine te zijn⁴⁴. Of hij ergens familie had in Kachtem (een oom?), zoals de legende het wil, is nergens te vinden. Wel is bekend dat hij minstens één zoon had, Gaspar Algoet, die in Ardoorie woonde en de eerste maal van zich liet horen bij zijn huwelijk in Ardoorie in 1607 met Anna Werbrouck⁴⁵, dochter van Laureins Werbrouck, baljuw van Ardoorie (+1603); de (stief-)vaders waren getuigen. Gaspar Algoet staat bekend als baljuw van Ardoorie (als opvolger van zijn toekomstige schoonvader?) vanaf 1611⁴⁶. Zijn schoonmoeder was Anna vanden Bussche (+1614), dochter van Jan vanden Bussche, baljuw van Koolskamp, een groot landbouwer.

42 L. GORISSEN, *Een Genealogische Schets van de familie Werbrouck*, Aartselaar-Borgerhout, 1974, p. 30.

43 Enkele gegevens van L. Gorissen (vorige noot) blijken foutief te zijn en nopen dus tot voorzichtigheid bij zijn gegevens: zo dateert hij het huwelijk van Gaspar Algoet met Anna Werbrouck op 02.08.1609 i.p.v. in 1607: zie BRUGGE, Rijksarchief, *Parochieregisters Ardoorie*, nr. 1, f. 50 (onvolledige datum: 15.XX.1607). De namen 'Bolten' of 'Boltens' komen vóór 1650 niet voor in de doop-, huwelijks- of begrafenisregisters van West-Vlaanderen, volgens de vrijwilligersdatabase van de Rijksarchieven Brugge en Kortrijk (zie noot 14).

44 Werden nagezien de registers van de weeskamer, poorterie Kortrijk, op KORTRIJK, Rijksarchief.

45 Zie L. GORISSEN, *Een Genealogische Schets*, p. 29-30 voor haarzelf en haar familie.

46 BRUGGE, Archief Bisdom, nr. F.IV.

Anna Werbrouck, echtgenote van Gaspar Algoet, had een broer Gillis, gehuwd met Anna Bouckaert, een zuster van mgr. Joos Bouckaert, bisschop van Ieper (+1646). Haar moeder Anna vanden Bussche was driemaal gehuwd. Een eerste maal met ridder Matheus van Caloen (+1583), de stamvader van de Brugse adellijke familie van Caloen, een tweede maal met baljuw Laureins Werbrouck, en de derde keer met ridder Pieter Bruneel⁴⁷. Deze genealogische uitweiding toont aan dat de zoon van Noë Algoet in Ardoorie onmiddellijk tot de sociale top behoorde. De peters en de meters in het gezin Algoet-Werbrouck weerspiegelen deze hoge sociale klasse. Zo was in 1615 peter van één van die kinderen *dominus* Franciscus van Caloen, pensionaris van het Brugse Vrije⁴⁸.

Doopgetuigen van de kant van de Algoets komen ook voor, zoals een Florence Algoet in 1620, misschien een zus van kapitein Noë? De kapitein zelf was in 1608 peter van het oudste kind en zijn vrouw Maria meter van het tweede kind, zoals nu nog veelal de gewoonte is. Ze werd er jammer genoeg alleen opgetekend als *Maria Algoet*.

Baljuw Gaspar Algoet was ook *notaris publicq*, minstens vanaf 1611; hij is zo de eerst bekende notaris van Ardoorie na de Geuzenperiode⁴⁹. In dat jaar werd hij vrijlaat in het ambacht van Snellegem, en als borg om *syn jaerlycksche settinghe te betaelen* trad zijn aangehuwd familielid op, meester Francois van Caloen, pensionaris van het Vrije. Ook vader Noë Algoet nam uiteindelijk die civiliteit aan. Op 15 mei 1638 verscheen kapitein Noë Algoet in Snellegem om er het laatschap te aanvaarden. Zijn zoon Gaspar trad op als borg voor zijn vader⁵⁰. Het ambacht Snellegem oefende in die periode

47 Bruneel was haar aangehewde neef. Later is ook een Algoet, afstammeling van Gaspar, gehuwd met een van Caloen.

48 Deze ingewikkelde familiale relaties zijn uitgebreid beschreven door J. VAN CALOEN, *Histoire généalogique de la maison de Calonne et van Caloen en Tournaisis et au comté de Flandre*, Brussel, 1959, p. 202-260.

49 BRUGGE, Rijksarchief, *Triage de liasses*, nr. 37; J. DEBYSER, L. VAN ACKER, A. CALLEWAERT, 'De notarissen van Ardoorie en Koolskamp', in *Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoorie-Koolskamp*, 3, 3 (2007), p. 108.

50 BRUGGE, Rijksarchief, *Registers Brugse Vrije*, nr. 568. Francois van Caloen verzaakte aan zijn laatschap van Ayshove in Ardoorie en werd in 1614 ook al vrijlaat van het ambacht van Snellegem: J. VAN CALOEN, *Histoire généalogique*, p. 242 en 296.

een sterke aantrekkingskracht uit, maar wat hiervoor de reden was, is niet duidelijk⁵¹, ook voor de familie Algoet.

Gaspar Algoet bleef in Ardooie. In de monsterrollen van 1640 en 1645, waarvan hij als baljuw de eerste zelf opstelde, wordt hij als enige met die familienaam genoemd⁵². *Dominus* Gaspar Allegoet stierf, nog steeds als baljuw, op 27 januari 1647 *et sepultus est cum summo officio facta eodem die*. Zijn weduwe volgde hem nog geen maand later in het graf, op 28 februari 1647, ook begraven met de hoogste dienst op de dag van het overlijden zelf. Het is niet uitgesloten dat beiden overleden aan een besmettelijke ziekte (pest?). Een Egidius Allegoet was tussen beiden in gestorven op 21 februari, maar voor hem werd slechts een middelbare dienst gevierd, bijna een maand later.

Enkele van zijn vele kinderen huwden met Ardooise families en zijn op hun beurt de stamouders geworden van een ruim verspreid nageslacht (Alvoet, Algoet, Holvoet) in Ardooie en in de omliggende gemeenten zoals Pittem en Meulebeke.

De naam Algoet komt in onze contreien vóór de komst van de kapitein niet voor. Op enkele uitzonderingen na. In de 16de eeuw leefde er in Tielt een Gaspar Algoet of Alget. De identieke voornaam als Noë's zoon valt op. Misschien was die Algoet of Alget een verre verwant? Hij verkocht in 1574-1576 een bezitting⁵³. In 1588 was er in Ledegem dan weer een Gillis Algoet. Hij werd dat jaar aangeslagen in een belastingkohier⁵⁴.

Beruchte personen met de naam Algoet waren er overigens nog. Zo werd in de winter van 1648 of begin 1649 in Otegem een *Jan Algoet, gheseyt Staelkin*, gevangen genomen. Hij had met enkele kompanen de streek onveilig

51 Zie 'Vraagwinkel', in *Biekorf*, 93 (1993), p. 95: een vraag hierover bleef onbeantwoord.

52 J. PATTEEUW, 'Monsterrollen 1640', in: *VVF-krant Afdeling Brugge*, 42 (2010), p. 69-71 (Algoet stelde als baljuw van de *ghemeene heerschepe van Hardoye* de lijst op, maar nam zichzelf hierbij niet op); J. PATTEEUW, J. VANDEGHINSTE, 'Monsterrollen', in: *VVF-krant Afdeling Brugge*, 41 (2009), 69-70 (met baljuw Algoet in het bezit van een roer).

53 R. TANGHE, *De poorters van Tielt 1550-1614*, Tielt, 1885, p. 9.

54 A. PRENEEL, 'Een belastingkohier van Ledegem anno 1588', in: *Westhoek*, 27 (2011), p. 234, nr. 55.

gemaakt en vooral in de kasselrij Oudenaarde diverse misdaden begaan⁵⁵. Hij werd voor ondervraging overgebracht naar Oudenaarde en eindigde er in 1649 aan de galg⁵⁶. In het gezin Gaspar Algoet-Werbrouck was er in 1631 een zoon Jan geboren. De vraag kan gesteld worden of het hier diezelfde Jan was, of een vreemde die met Noë Algoet niets te maken had.

Ook moeten we verwijzen naar de bekende en beruchte protestantse predikant Anthone Algoet (de Zwarte), geboortig van Belle (Frans-Vlaanderen). Hij was een apostaat, gewezen pater dominicaan, die van zich liet horen bij de Beeldenstorm (1566), daarna actief was in Norwich en predikant was in Menen en zijn optreden uiteindelijk met de dood bekocht⁵⁷.

ROET IN HET ETEN

Naast zijn zoon en zijn gezin was kapitein Noë Algoet zeker in betrekking met een aantal vrienden en zelfs familieleden uit de omgeving. Nabij de hoeve in Kachtem waar Algoet woonde en waarvan de omvang en de ligging dankzij de legger uit 1623 bekend zijn, woonde er toen nog een naamgenoot in de onmiddellijke omgeving, nl. *Lowys Algoet*. Deze Lowys bewerkte in 1618 in Ardoorie, wellicht nabij Kachtem, een stuk grond dat toebehoorde aan de dis van Ardoorie⁵⁸. Het betreft hier zeker een (dicht?) familielid van de kapitein. Hij kan zeker geen zoon van Gaspar Algoet zijn,

55 GENT (voorheen RONSE), Rijksarchief, *Archief Kasselrij Oudenaarde*, nr. 681.

56 M. VERSTRAETE, 'Kruipendeerde', p. 19 (op basis van R. CASTELAIN, *Het leven op het platteland tussen Kortrijk en Oudenaarde, 16de-18de eeuw*). Een kapitein *de la Noiie* (1531-1591) had alvast niets te maken met kapitein Noë Algoet: zie voor deze 16de-eeuwse Hugenotenleider "Bras-de-Fer" o.m. H. HAUSER, *François de La Noue*, Parijs, 1892.

57 I.L.A. DIEGERICK, *Documents du XVIè siècle, faisant suite à l'inventaire des chartes*, Ieper, 1874, p. 153; E. DE COUSSEMAKER (ed.), *Troubles religieux du XVIè siècle dans la Flandre Maritime 1560-1570*, dl. 1, Brugge, 1876, p. 58 en 342; G. ASAERT, 1585. *De val van Antwerpen en de uittocht van Vlamingen en Brabanders*, Tielt, 2004, p. 77.

58 BRUGGE, Rijksarchief, *Triage de liasses*, nr. 654; A. PRENEEL, 'Overzicht van de inkomsten van de kerk en van de kerkelijke instellingen van Ardoorie anno 1618', in: *Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoorie-Koolskamp*, 4 (2008), p. 75; hij betaalde daarvoor 3 £ 10 s. per jaar.

die pas in 1607 huwde, en was dus misschien een tweede zoon van kapitein Noë Algoet.

Verder trad Noë Algoet nog op als peter van Maria, dochter van Joannes de Ryckere en ene Petronella (1636). In 1631 was hij peter van Jacoba, dochter van Joannes Abeel en Maria Leemans, en in 1637 van Noë, een zoon van Noë Abeel en Maria Bruynsteen.

Het begrafenisregister van Ardooie bevat in dit verband een merkwaardige akte. Op 2 mei 1627 stierf ene *Joannes Abeel occisus a Ludovico Algoet*. Een telg van de familie Abeel, waarmee de kapitein nauwe relaties onderhield, werd dus vermoord door Lowys Algoet, de man die we al ontmoetten in de omgeving van de kapitein en wellicht tot zijn familie behoorde! Het is best mogelijk dat dit een grote impact had op de eigengereide, zeg maar hovaardige *dominus capiteanus Noel Algoet*. Een gefortuneerd man zou zelfs voor heel wat minder een kapel oprichten!

Nog in het begrafenisregister van Ardooie is op 24 november 1645 de overlijdensakte van zijn vrouw ingeschreven: *sepultus est Maria uxor [niet: vidua] Noe Algoet cum summo officio eodem die*. We mogen dus aannemen dat het echtpaar Algoet in hun levensavond naar Ardooie is komen wonen (bij hun zoon Gaspar?). De kapitein moet wellicht overleden zijn na die datum, maar zijn overlijdensakte is niet terug te vinden. Al in 1639, een jaar nadat Noë het vrijlaatschap van Snellegem aangenomen had, stond het leen dat in 1597 nog aan een van Moerkercke behoorde, op naam van zijn zoon Gaspar, de Ardooise baljuw⁵⁹. Heeft hij dit leen al bij leven aan zijn zoon geschonken? Het ontbreken van de parochieregisters van Kachtem laat niet toe verdere conclusies te trekken, maar na 1638 is Noë Algoet nergens meer te vinden in het archief.

DE KAPEL VAN KRUIPENDAARDE

De kapel op Kruipendaarde draagt de datum 1634. Op 17 juni 1626 gaf de bisschop van Brugge, na advies van de deken, toelating aan *Noe om*

59 G. HOORNAERT, 'De heerlijkheid Rode', p. 29.

te moghen op te maeken een zeker cappelleken binnen Cachtem, conform en in dezelfde grootte als onlangs gegund was voor een kapelletje in Ardooie⁶⁰. Over welke kapel in Ardooie het hier gaat, is niet te achterhalen, maar de vergunning uit 1626 spreekt ongetwijfeld over de kapel van Kruipendaarde. Dit is dus een jaar voor de moord op Joannes Abeel.

De kapel kan echter best teruggaan op een oudere devotie. De Flou vermeldt in die omgeving onder Kachtem een *Bruunberchkruis* en een *Brunecruce* met citaten vanaf de 15de eeuw⁶¹. Het leen dat Algoet van de heerlijkheid Rodes hield, wordt in 1626 en 1680 zelfs uitdrukkelijk gesitu-

Kruipendaarde op de Ferrariskaart: 1. kapel; 2. situering van Algoets bezittingen; a. huidige weg-tracé Ardooie (N) - Izegem (Z); b. weg Roeselare (west) - Meulebeke (oost); c. huidige Bruinbergstraat.

60 M. TERRY, *De dekenij Roeselare (1609-1649)*, Leuven, 1983, p. 137-138. De huidige kapel komt uitvoerig aan bod in: V. DEGRANDE, *Langs deze weg zet gene voet...: de kapelletjes van West-Vlaanderen, regio Tielt*, Assebroek 2012, p. 46-47.

61 K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie*, dl. 2, kol. 949-950. Hij vermeldt o.m. in 1680 *le lieu appellé brunberchkruis ou Cruipenderde*, zonder dit citaat ook bij Kruipendaarde te verwerken.

eerd bij tBruunberchcruus ofte Crupendeerde⁶², waarmee beide toponiemen zelfs gelijkgesteld worden.

De kapel van Kruipendaarde stond niet steeds op dezelfde plaats als waar ze nu staat, dit is binnen de grenzen van de gemeente Ardooie. Aanvankelijk stond ze op Kachtem. Meer dan eens werd ze verbouwd of verplaatst. Ze werd opgericht door Algoet, niet nabij zijn hoeve, maar op een wel bijzondere plaats, namelijk op het kruispunt van twee min of meer belangrijke wegen, de weg van Roeselare naar Meulebeke en de weg van Izegem naar Ardooie. Daar kwamen er duidelijke meer voorbijgangers voorbij. De grond waarop de kapel nu staat, was in 1623 nog geen eigendom van de kapitein. In de 18de eeuw stond de kapel al ongeveer op de plaats waar ze nu staat. Kadasterplans heten ze *kapel van d'Eeningheyd*. Rechtover de kapel op de andere straathoek stond er een herberg “In Kruipendaarde”. De kapel staat ook aangeduid op de kaart van Ferraris (ca. 1773) en in de Ommeloper van Ardooie (1777)⁶³.

Angillis schreef al in 1853 dat er in de kapel een groot crucifix, een soort van altaar en vier houten kandelaars stonden, afkomstig uit de oude kapel⁶⁴. De kapel werd dus voor 1853 herbouwd, volgens Angillis door ene Krol (Carolus) Vandommele. Deze kapel was het die ca. 1910 enkele meters achteruit werd gezet om plaats te maken voor de buurtspoorweg Ardooie-Izegem⁶⁵.

62 BRUSSEL, Algemeen Rijksarchief, *Denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen*, nr. 5473 (denombrement Rodes 1626); vgl. met vorige noot. Voor 1680: zie n. 38.

63 In 1773 luidt het: *behuysde hofstede voor dezen velderye die ghenaeamt was cruyppenderde veldt met het cappelleken alsnu van noorden contigu an den woonhuysse paelende van noorden tvoornoemd mullebeekstratjen, ende tlandt van mynheer Coppieters, van suyden ... onder Emelghem, ende van westen de straete van Emelghem naar Iseghem*: rentenboek Mosscherambacht in KORTRIJK, Rijksarchief, *Aanwinsten*, reeks 6, nr. 4428 (met dank aan M. Therry voor de huidige bewaarplaats).

64 A.A. ANGILLIS, ‘Kruipendaarde’, p. 14-15.

65 Inventaris onroerend erfgoed in Vlaanderen, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/207680>: Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Kruipendaarde, (ID 207680), Izegemsestraat, zonder nummer, Ardooie.

Het Mariabeeld met Kind op een maansikkel. Foto uit eigen verzameling.

In de kapel staat een lief Mariabeeldje, waar vroeger het jaartal 1628 op geschilderd was. Men kan zich de vraag stellen wat er bij iedere verbouwing gebeurde met de arduinen steen en het opschrift dat erin gebeiteld staat. Werd er telkens op gelet dat wel dezelfde tekst en hetzelfde jaartal weergegeven werden?

NOG VRAGEN

De grote onopgeloste vraag is: hoe heette de vrouw van kapitein Noë Algoet? Een antwoord hierop zou ons onder meer duidelijk maken wat de verhoudingen waren van Algoet tot zijn oom, die in de legende zo'n voorname rol speelde.

Blijft dan nog de bewering dat Noë Algoet dagelijks van zijn hoeve op de knieën kroop naar zijn kapel. Alle auteurs die de legende aanhalen, wijzen deze versie af. Nochtans kan ze een grond van waarheid bevatten, want in Ardozie (en allicht ook elders) was het een vaststaande gewoonte om

boete te doen door te kruipen op de knieën. M. Therry vermeldt dat aan de bisschop bij zijn bezoek in 1624 meegedeeld werd dat veel Ardooienaars op de knieën kropen langs de taferelen van de kruisweg, die pastoor Van Innis er in de parochiekerk opgehangen had. Waarop de bisschop zelfs inging op de vraag van de pastoor om die devotie nog te versterken⁶⁶. En W. Giraldo geeft van het kruipen uit devotie voorbeelden vanaf de middeleeuwen tot in de 19de eeuw. Meestal is dit wel kruipen over een zeer beperkte afstand, maar hij citeert ook een voorbeeld uit 1477 van een man die op de knieën van Kortrijk naar Gullegem kroop⁶⁷. En die afstand is toch een stuk groter dan van de hofstede van Algoet naar de al bij al nabije kapel.

Het lijkt er dus op dat de legende, aangehaald door Angillis en Tanghe, wel enkele punten bevat die aansluiten bij waar gebeurde feiten: de rovers die in de omgeving van Kruipendaarde optraden; de verwoestingen van deze rovers en hun ommekeer naar het wettelijke gezag, de zogeheten bekering van Algoet; het feit dat hij werkelijk *kapitein* was en een voorname positie in nam; en ook de reden of redenen tot boetedoening, nl. zijn eigen leven als rover en vrijbuiters, en dan de moord met dader en slachtoffer uit zijn naaste omgeving - al dateert die van na de toelating tot de bouw van de kapel.

Daarom kan er best een historische basis zitten in dit verhaal van Kruipendaarde, als men de overgeleverde vertelling van haar romantische franjes ontdekt. De kern van het verhaal berust ongetwijfeld op werkelijk gebeurde feiten en toestanden. De details die er in de loop van twee eeuwen omheen geweest werden, zijn ontstaan na 1634. De hele historie was schokkend genoeg om de fantasie van de latere bewoners van Kruipendaarde te boeien en er een schone vertelling rond te draperen.

Pater Niklaas Huyghebaert osb verwoordde ooit het volgende, dat hier toepasselijk is: *aussi les légendes ont leur vie propre, et rien ne peut les empêcher de croître et de s'envelopper*.

— LUCIEN EN JAN VAN ACKER

66 M. THERRY, *De dekenij Roeselare*, p. 189.

67 W. GIRALDO, *Duizend jaar mirakels in Vlaanderen, een volkskundige benadering*, Brugge, 1995, p. 30.